
SPORTIVE

Journal of SPORTIVE

<http://dergipark.gov.tr/sportive>

Okullar Arası Spor Yarışmalarına Katılan ve Katılmayan Lise Öğrencilerinin Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi

Serhat TURAN¹

¹Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (ORCID ID: 0000-0001-6236-382)

Orijinal Makale

Gönderi Tarihi: 22.12.2019

Kabul Tarihi:13.02.2020

Online Yayın Tarihi:20.09.2020

Öz

Bu çalışmanın amacı, okullar arası spor yarışmalarına katılan ve katılmayan lise öğrencilerinin kişilik özelliklerinin incelenmesidir. Çalışma için gerekli izinler alındıktan sonra okul sporlarına katılan ve katılmayan 310 ortaöğretim öğrencisi üzerinde araştırma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada verilerin elde edilmesinde "Genel Bilgi Formu" ve "Beş Faktör Kişilik Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde cinsiyet ve okullar arası spor yarışmalarına katılma değişkenlerinde gruplar arasında anlamlı fark olup olmadığını tespit edebilmek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Çalışmada anlamlılık düzeyi $p<,05$ ve $p<,01$ olarak belirlenmiştir. Araştırmamızda beş faktörlü kişilik özellikleri ölçeğinin alt boyutları olan dışadönüklük, yumuşak başlılık ve öz denetimlilik boyutlarında cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmazken; nörotiklik ve deneyime açıklık alt boyutlarında ise erkek öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Araştırmamızda okullar arası spor yarışmalarına katılma değişkenine göre ise yumuşak başlılık ve deneyime açıklık alt boyutlarında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmezken; dışa dönüklük, öz denetimlilik ve nörotiklik alt boyutlarında okullar arası spor yarışmalarına katılan öğrencilerin lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Çalışma sonucunda okullar arası spora katılımın bireylerin dışadönük ve öz denetim becerileri yüksek kişilik özelliklerine sahip olmasına etki ettiği görülmüştür. Ayrıca her şeye rağmen kazanma anlayışıyla hareket edilmesinin öğrencilerin saldırgan davranışlarına sebep olabileceği dolayısıyla nörotik kişilik özelliklerinin gelişmesine etki ettiği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: okul, spor, yarışma, öğrenci, kişilik özellikleri

Investigation of The Personality Characteristics of High School Students Who Participated and Non Participated in Sport Competitions Between Schools

Abstract

The aim of this study was to investigate the personality traits of high school students who participated in non-school sports competitions. After obtaining the necessary permissions for the study, 310 secondary school students who participated in school sports and who did not participate in the research were conducted. "General Information Form" and "Big Five Personality Traits Scale" were used to obtain the data. In the analysis of the data, independent samples t-test was used to determine whether there was a significant difference between the groups in terms of gender and participation in sports competitions between schools. In the study, the significance level was determined as $p<,05$ and $p<,01$. In our study, while there was no statistically significant difference between the genders in extraversion, softness and self-control dimensions, which are sub-dimensions of the five-factor personality traits scale; In terms of neuroticism and openness to experience, there was a significant difference in favor of male students. In our study, while there was no statistically significant difference between the groups in the sub-dimensions of softness and openness to experience according to the variable of participating in sports competitions among schools; a statistically significant difference was obtained in favor of the students participating in the inter-school sports competitions in the extroversion, self-regulation and neuroticity sub-dimensions. As a result of the study, it was seen that participation in inter-school sports affects individuals' extravert and self-control skills with high personality traits. In addition, it is thought that acting with an understanding of winning despite everything may cause aggressive behaviors of students and thus affect the development of neurotic personality traits.

Keywords: school, sports, competition, student, personality traits

Sorumlu Yazar: Serhat TURAN; E-mail: serhatturan2510@gmail.com

GİRİŞ

Kişilik, bireyi diğer bireylerden ayıran, hayatına yön veren, fiziksel ve duygusal tepkiler olarak ifade edilmektedir (Erikson, 1984). Bireyi diğerlerinden ayıran yan olarak belirtilen kişilik, her bireyde farklı yapıda bulunmaktadır. Bu sebeple de kişilik üzerine birçok kuram ortaya atılmış ve kişilik kavramını tanımlamak için farklı durumlar referans olarak alınmıştır. Temel kişilik kuramları genel olarak; biyolojik yaklaşım, insancıl yaklaşım, psikanalitik yaklaşım, davranışsal yaklaşım, bilişsel yaklaşım ve ayırıcı özellik yaklaşım olmak üzere 6 sınıfa ayrılmaktadır. Her yaklaşım, kişiliği kendine özgü kaynaklarla açıklamaya çalışmıştır. Biyolojik yaklaşıma göre bireyin fizyolojik özellikleri (kalp atış hızı, hormon düzeyleri gibi) ile kişiliği arasında bir bağ bulunmaktadır. İnsancıl yaklaşıma göre her birey özgürdür ve aldığı kararların sorumluluğunu taşımaktadır. Psikanalitik yaklaşıma göre bireyin davranışlarında bilinçaltı önemli rol oynamakta, dolayısıyla kişiliği oluşturan önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Davranışsal yaklaşıma göre kişilik, bireyin geçmiş yaşantılarının bir sonucu ve yansımasıdır. Bilişsel yaklaşıma göre kişilik, bireylerin bilgiyi işleme süreçlerine göre oluşmaktadır (Burger, 2006). Ayırıcı özellik yaklaşımı ise bireyin davranışlarına rehber olan temel özellikleri araştırmaktadır (Atkinson ve arkadaşları, 1995). Buna yönelik olarak Cattell (1943) kişiliğin ayırıcı özelliklerini belirlemek için çalışma yapmış ve 4500 ayırıcı özelliği 16 temel ayırıcı özelliğe kadar indirgemeyi başarmıştır. Farklı ülkelerden araştırmacılar yaptıkları araştırmalar sonucunda bireyin kişilik yapısının ülke ya da kültüre göre farklılaşmadığını ve evrensel hayat tecrübeleri ve biyolojik temelden oluştuğu sonucuna ulaşmışlardır (McCrae ve Costa, 1999; Katibag ve arkadaşları, 2002). Bu sayede de kişilik yapısını en kapsamlı bir şekilde belirten kişiliğin beş faktör modelini oluşturmuşlardır (Burger, 2004). Büyük beşli adı da verilen beş faktör modeli (dışadönüklük, yumuşak başlılık, öz denetim, nörotizm ve deneyime açıklık) kişiliği en geniş çerçevede ifade eden bir değerlendirme modeli olarak görülmektedir (Goldberg, 1990; McCrae ve Costa, 2008; akt; Servidio, 2014). Beş faktör kişilik modelinde bulunan dışadönük kişilik özelliği, bireyin cana yakın olmasını ve sosyalliğini ifade etmektedir. Dışadönük bireyler; girişken, atılgan, sıcak, heyecan arayan ve olumlu duygular besleyen kişilik özelliklerine sahiptirler. Dışadönük olmayan bireyler ise genellikle sessiz ve çekingen davranışlar sergilemektedirler (Chamorro-Premuzic 2007 akt. Çivitci ve Arıcıoğlu, 2012). Yumuşak başlılık kişilik özelliği, iş birliğine yatkınlığı ve iş birliği olan çalışma ortamında yüksek onaylama derecesine sahip olmayı ifade

etmektedir. Bu tarz bireyler güvenilir, diğer bireylere dostça ve cana yakın davranan kişilerdir. Ancak yumuşak başlı olmayan bireyler ise iş birliğine yatkın olmayan, tartışmacı kimliğe sahip sert kişiler olarak tanımlanmaktadır (Glass, Prichard, Lafortune ve Schwab, 2013). Öz denetim kişilik özelliği, kontrol sahibi olmayı ve planlı hareket etmeyi ifade etmektedir. Öz denetim kişilik özelliğine sahip olan bireyler; çalışkan, özverili, hedeflerine ulaşmak için çabalayan, düzenli kişilerdir. Bu kişilik özelliğine sahip olmayan bireyler ise dağınık, hedeflerine sadık olmayan, dürtüsel davranışlar gösteren kişiler olarak belirtilmektedir (John, Naumann ve Soto, 2008; Akt; Glass ve diğerleri, 2013). Nörotizm kişilik özelliği, bireyin duygusal olarak dengesizlik durumu yaşamasını ifade etmektedir. Bu tarz kişilik özelliğine sahip bireyler, depresyon, kaygı, endişe gibi olumsuz duygu durumlarını yaşayabilmektedirler. Nörotizm kişilik özelliğine sahip olmayan bireyler ise duygusal olarak daha dengeli, sakin ve rahat bireyler olarak belirtilmektedir (Chamorro-Premuzic, 2007; Akt; Çivitci ve Arıcıoğlu, 2012). Deneyime açık kişilik özelliği, yeni duygu ve düşüncelere açık olmayı ifade etmektedir. Bu tarz kişilik özelliğine sahip bireyler; hayal gücü geniş, entelektüel, deneyimlere açık ve geleneksel olmama eğilimine sahip bireyler olarak tanımlanmaktadır. Yeni deneyimlere açık olmayan bireyler ise entelektüel açıdan ilgisiz kişiler olarak belirtilmektedir (Glass ve diğerleri, 2013). Araştırmacılar tarafından belirlenen kişilik özelliklerinin, sporda da yansması bulunmaktadır Spora katılmak, bireyin karakter gelişimine birçok açıdan etki etmektedir. Spora katılım sırasında; iş birliği içerisinde hareket etme, rakibe saygı duyma, hedef belirleme ve bu hedefler doğrultusunda çalışma, hoşgörü gösterme ve iletişim becerilerini geliştirme gibi olumlu anlamda kişilik gelişimine etki edecek birçok değer kazanılmaktadır. Ancak sporun özünde olmamasına rağmen, her şeye rağmen kazanma anlayışı sporda olumsuz davranışların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Saldırğanlaşma, aldatıcı hareketlerde bulunma, hakaret gibi olumsuz davranışların sonucunda; para, madalya, kupa gibi ödüllerin verilmesi de olumsuz davranışların yayılmasına, dolayısıyla da kişilik gelişiminin olumsuz yönde etkilenmesine sebep olmaktadır. Özellikle okul sporları bağlamında öğrencilerin spor eğitimi almaları ve sporun içerisinde barındırdığı değerleri kazanmaları oldukça önemlidir. Spor yalnızca psikomotor becerilerin kazanılmasını değil aynı zamanda bilişsel ve duyuşsal kazanımların elde edilmesini de sağlamaktadır. Öğrenciler beden eğitimi ve spor derslerinin etkinlikler aracılığıyla bireylere kazandırdığı; sevgi, ait olma, tanınma, kabul edilme (Erdemli, 2008), saygı, paylaşma, hoşgörü, iş birliği

içerisinde hareket etme, dürüstlük gibi birçok değer (Laker, 2001; Öztürk, 1989) aynı zamanda okullar arası spor yarışmalarında da kazanılmaktadır (Turan, 2020a). Aynı zamanda öğrencilerin, diğer okullardan gelen akranlarıyla tanışmaları, sosyalleşmelerine de etki etmektedir. Okullar arası yarışmalara katılmanın öğrenciler üzerinde sağladığı etkiler göz önüne alınmış ve çalışmada okullar arası spor yarışmalarına katılan ve katılmayan lise öğrencilerinin kişilik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Araştırmada, tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli; iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasındaki birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2013).

Araştırmanın örnekleme

Araştırma farklı ortaöğretim kurumlarında öğrenim görmekte olan gönüllü öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma için gerekli izinler alındıktan sonra okullar arası spor yarışmalarına katılan ve katılmayan 310 ortaöğretim öğrencisi üzerinde araştırma gerçekleştirilmiştir. Anketler toplandıktan sonra hatalı ve eksik doldurulan anketler çıkarılmıştır. Anketin doldurulması için 10-15 dakika süre verilmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilere ait demografik özellikler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Tanımlayıcı istatistik bilgileri

Değişken		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kız	181	58,4
	Erkek	129	41,6
Okullar arası spor yarışmalarına katılma	Evet	154	49,7
	Hayır	156	50,3
	Toplam	310	100,0

Tablo 1’de 181 öğrencinin kız, 129 öğrencinin ise erkek olduğu görülmektedir. Okullar arası yarışmalara 154 öğrencinin katıldığı 156 öğrencinin ise okullar arası spor yarışmalarına katılmadığı tespit edilmiştir.

Veri toplama araçları

Araştırmanın verileri, öğrencilerin cinsiyet ve okullar arası spor yarışmalarına katılma durumlarını tespit edebilmek amacıyla hazırlanan “Genel Bilgi Formu” ve kişilik özelliklerini belirlemek amacıyla ise “Beş Faktör Kişilik Ölçeği” kullanılmıştır.

Beş Faktör Kişilik Ölçeği

Beş faktör kişilik ölçeği Rammstedt ve John (2007) tarafından geliştirilmiş ve Horzum, Ayas ve Padır (2017) tarafından Türk kültürüne uyarlanmıştır. Ölçek beşli likert tipinde (Hiçbir zaman, Nadiren, Bazen, Sık sık, Her zaman), 1-5 arasında puanlanmakta, beş boyuttan ve 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutları; “Dışadönüklük”, “Yumuşak Başlılık”, “Öz denetimlilik”, “Nörotiklik” ve “Deneyime Açıklık” olarak belirlenmiştir. Ölçeğin alt boyutları orjinaline uygun olarak belirlenmiş ve her alt boyut için 2 madde bulunmaktadır. Ölçeğin 1, 3, 4, 5 ve 7. maddeleri tersten puanlanmaktadır. Ölçekten alınan puanların artması bireyin o özelliği daha güçlü bir şekilde sergilediğini ifade etmektedir. Ölçeğe ait iç tutarlılık değerleri dışadönüklük için .88; yumuşak başlılık için .81; öz denetimlilik için .90; nörotiklik için .85 ve deneyime açıklık için .84 güvenirlik değerine sahip olduğu tespit edilmiştir. Araştırmamızda ise iç tutarlılık katsayıları dışadönüklük için ,84; yumuşak başlılık için .71; özdenetimlilik için .76; nörotiklik için .71 ve deneyime açıklık için .72 güvenirlik değerine sahip olduğu belirlenmiştir.

Verilerin analizi

Verilerin analizi SPSS 20 paket programıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın betimleyici istatistikleri için frekans ve yüzde analizleri kullanılmıştır. Verilerin analizinde cinsiyet ve okullar arası spor yarışmalarına katılma değişkenlerinde gruplar arasında anlamlı fark olup olmadığını tespit edebilmek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Çalışmada anlamlılık düzeyi $p < ,05$ ve $p < ,01$ olarak belirlenmiştir.

BULGULAR

Cinsiyet değişkenine ilişkin kişilik faktörleri bağımsız örneklemde t testi ile incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Cinsiyet değişkenine ilişkin kişilik faktörleri bağımsız örneklem t testi sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	X	SS	t	df	p
Dışadönüklük	Kız	181	3,75	1,02	-1,250	308	,212
	Erkek	129	3,90	1,09			
Yumuşak başlılık	Kız	181	4,18	,79	-,179	308	,858
	Erkek	129	4,20	,79			
Öz denetimlilik	Kız	181	3,77	,89	-,994	308	,321
	Erkek	129	3,88	1,10			
Nörotiklik	Kız	181	3,05	1,12	-2,695	308	,007**
	Erkek	129	3,39	1,08			
Deneyime Açıklık	Kız	181	3,43	1,06	-2,230	308	,025*
	Erkek	129	3,70	1,01			

*p<,05 **p<,01

Analiz sonucunda cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin beş faktörlü kişilik özellikleri ölçeğinin alt boyutları olan dışadönüklük, yumuşak başlılık ve öz denetimlilik boyutlarında cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Ancak nörotiklik ($t_{308}=-2,695$, $p=,007<,01$) ve deneyime açıklık ($t_{308}=-2,230$, $p=,025<,05$) alt boyutlarında erkek öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Nörotiklik alt boyutunda erkek öğrencilerin puanları (ortalama=3,39, SS=1,08) kız öğrencilerin puanlarından (ortalama=3,05, SS=1,12) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<,01$). Deneyime açıklık alt boyutunda da erkek öğrencilerin puanları (ortalama=3,70, SS=1,01) kız öğrencilerin puanlarından (ortalama=3,43, SS=1,06) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<,05$).

Okullar arası spor yarışmalarına katılma değişkenine ilişkin kişilik faktörleri bağımsız örneklem t testi ile incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Okullar arası spor yarışmalarına katılma değişkenine ilişkin kişilik faktörleri bağımsız örneklem t testi sonuçları

Alt Boyutlar	Okullar arası spor yarışmalarına katılma	N	X	SS	t	df	p
Dışadönüklük	Evet	154	4,04	,97	3,861	308	,000**
	Hayır	156	3,58	1,09			
Yumuşak başlılık	Evet	154	4,27	,76	1,712	308	,088
	Hayır	156	4,11	,83			
Öz denetimlilik	Evet	154	4,08	,89	4,836	308	,000**
	Hayır	156	3,56	1,01			
Nörotiklik	Evet	154	3,32	1,08	2,042	308	,042*
	Hayır	156	3,07	1,14			
Deneyime Açıklık	Evet	154	3,66	1,01	1,955	308	,051
	Hayır	156	3,43	1,09			

*p<,05 **p<,01

Analiz sonucunda okullar arası spor yarışmalarına katılma değişkenine göre öğrencilerin beş faktörlü kişilik özellikleri ölçeğinin alt boyutları olan yumuşak başlılık ve deneyime açıklık boyutlarında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Ancak dışadönüklük ($t_{308}=3,861$, $p=,000<,01$), öz denetimlilik ($t_{308}=4,836$, $p=,000<,01$) ve nörotiklik ($t_{308}=2,042$, $p=,042<,05$) alt boyutlarında okullar arası spor yarışmalarına katılan öğrencilerin lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Dışadönüklük alt boyutunda okullar arası spor yarışmalarına katılan öğrencilerin puanları (ortalama=4,04, SS=,97) katılmayan öğrencilerin puanlarından (ortalama=3,58, SS=1,09) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Öz denetimlilik alt boyutunda da okullar arası spor yarışmalarına katılan öğrencilerin puanları (ortalama=4,08, SS=,89) katılmayan öğrencilerin puanlarından (ortalama=3,56, SS=1,01) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Dışadönüklük alt boyutunda da okullar arası spor yarışmalarına katılan öğrencilerin puanları (ortalama=3,32, SS=1,08) katılmayan öğrencilerin puanlarından (ortalama=3,07, SS=1,14) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Spor, bireylerin fizyolojik, psikolojik, sosyal ve duygusal açıdan gelişimlerine olumlu anlamda etki eden bir alandır. Ancak genellikle sporun psikomotor özelliklerin kazandırıldığı bir etkinlik olarak görüldüğü bilinmektedir. Sporun bilime sunduğu çalışmalar incelendiğinde yalnızca psikomotor açıdan değil sosyal ve psikolojik açıdan da değerli çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Ancak literatür incelendiğinde özellikle kimlik arayışının yoğun olarak yaşandığı dolayısıyla kişilik özelliklerinin şekillendiği ergenlik döneminde sporun etkilerini ortaya koyan çok az çalışmanın yapıldığı tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalarda ise genellikle spor yapan ve yapmayan bireylerin kişilik özelliklerinin karşılaştırıldığı dolayısıyla okul sporlarının etkisini daha net ortaya koyabilecek okullar arası spor yarışmalarına katılan ve katılmayan öğrencilerin kişilik özelliklerine yönelik çok az sayıda çalışmanın yapıldığı görülmüştür. Çalışma bu amaç doğrultusunda ele alınmış ve okullar arası spor yarışmalarına katılan ve katılmayan ergenlerin kişilik özellikleri incelenmiştir.

Araştırmamızda beş faktörlü kişilik özellikleri ölçeğinin alt boyutları olan dışadönüklük, yumuşak başlılık ve öz denetimlilik boyutlarında cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Literatür taraması yapıldığında çalışmamıza benzer sonuçların alındığı bazı araştırmalar tespit edilmiştir (Karabağ, 2019; Yılmaz, 2019;

Tanbuğa, 2018; Ülker, 2017). Çalışmamızda nörotiklik ve deneyime açıklık alt boyutlarında ise erkek öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Toplum tarafından aile geçimi ve iş sahibi olma gibi sorumlulukların genellikle erkeğin üzerine yüklenmiş olması özellikle de kimlik arayışının yoğun olduğu ergenlik döneminde onları kaygıya, endişeye ve huzursuzluğa itmektedir. Bu durumun ise erkeklerde kızlara oranla daha fazla nörotik kişilik özelliklerinin gelişmesine sebep olduğu düşünülmektedir. Ayrıca erkeklerin yapmış olduğu saldırganca davranışların toplum tarafından daha kabul edilebilir olarak görülmesinin erkeklerin nörotik kişilik özelliği sergilemesine de etki ettiği düşünülmektedir. Ergenlik dönemindeki bireylerin karar alma durumlarıyla sık sık karşı karşıya kalmaları (Penuel ve Wertsch, 1995), kimlik arayışları (Marcia, 1999) ve bu karmaşa sonucunda nörotik davranışlar sergilemeleri (Kroger, 2000; Berger ve Thompson, 1995) ifade edilen görüşleri destekler niteliktedir. Yine erkeklerin çocukluktan itibaren aileler tarafından girişkenlik açısından daha ön planda tutulmasının ve kızların erkeklere nazaran geri planda olmasının erkek öğrencilerin daha dışadönük bir kişiliğe sahip olmasına etki ettiği düşünülmektedir. Bu durumun ergenlik dönemiyle ilgili olabileceği de akla gelmektedir. Ergenlik dönemine erken giren erkekler, ergenlik dönemine erken giren kızlara göre daha dışadönük bir yapıya sahip olmaktadır. Ergenlik dönemine erken giren erkekler, fikirlerini çekinmeden söylemekte ve arkadaş gruplarında daha popüler görülmektedirler. Ergenlik dönemine erken giren kızlar ise daha çekingen ve içine kapanık bir yapıya sahiptir. Erkek ve kız öğrencilerin fiziksel gelişimlerinin sosyal ve duygusal gelişimlerine olan etkileri (Jones, 2004; Steinberg, 2005) ve ailelerin cinsiyet rollerine ilişkin davranışları (Brannon, 2002) çalışma sonucuna etki ettiği düşünülen sebeplere yönelik görüşleri desteklemektedir. Dolayısıyla bu dönemde yaşanan gelişim süreçlerinin de erkeklerin daha dışadönük bir kişilik özelliğe sahip olmalarında bir etken olduğu düşünülmektedir. Literatür taraması sonucunda yapılan çalışmaya benzer sonuçların elde edildiği araştırmaların yapıldığı tespit edilmiştir. Tanbuğa (2018) yaptığı araştırmada, nörotiklik ve deneyime açıklık alt boyutlarında erkeklerin kızlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek ortalamalara sahip olduklarını bildirmiştir. Yılmaz (2019) çalışmasında duygusal tutarsızlık boyutunda erkek öğrencilerin, gelişime açıklık boyutunda da kız öğrencilerin ortalama puanlarının diğer gruptan anlamlı düzeyde yüksek olduğunu bulmuştur. Ercan'da (2010) çalışmasında duygusal tutarsızlık alt boyutunda erkek öğrencilerin ortalama puanlarını kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulmuştur. Bu durum ise olumsuz davranışların sergilenmesi açısından erkeklerin nörotik kişilik özelliklerinin yansımaya işaret etmektedir. Ancak

araştırma sonuçlarıyla çelişen çalışmalarda tespit edilmiştir. Karabağ (2019) çalışmasında nörotiklik ve gelişime açıklık alt boyutlarında cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık bulmadığını bildirmiştir. Aliyev (2008) yaptığı araştırma sonucunda kız ve erkekler arasında duygusal tutarsızlık alt boyutunda anlamlı bir farklılık elde edilmediğini tespit etmiştir.

Çalışmada okullar arası spor yarışmalarına katılma değişkenine göre yumuşak başlılık ve deneyime açıklık alt boyutlarında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. İlgili alanyazın incelendiğinde çalışmamıza benzer sonuçların elde edildiği tespit edilmiştir. Karabağ (2019) ve Ülker (2017) spor yapan ve yapmayan ortaöğretim öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında uyumluluk alt boyutunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık elde etmediğini raporlamıştır. Tanbuğa'da (2018) çalışmasında okul takımında oynayan erkek öğrencilerle okul takımında oynamayan erkek öğrenciler arasında deneyime açıklık alt boyutunda anlamlı bir farklılık elde etmediğini bildirmiştir.

Araştırmada dışadönüklük, öz denetimlilik ve nörotiklik alt boyutlarında okullar arası spor yarışmalarına katılan öğrencilerin lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Okullar arası spor yarışmalarına katılan öğrencilerin diğer okullardan gelen sporcu öğrencilerle tanışması ve kaynaşması sosyalleşmelerine etki etmektedir. Aynı zamanda müsabakalar aracılığıyla birey, yeteneklerini oyun alanı içerisinde sergilemektedir. Başka bir ifadeyle birey, kendisini spor alanlarında yetenekleri aracılığıyla ifade etmektedir. Bu sayede de sporun, öğrencilerin topluluk önünde davranışta bulunma heyecanını yenmesine ve onların daha girişken olmasına etki ettiği düşünülmektedir. Ayrıca spor müsabakası sırasında kurulan ilişkilerin öğrencilerin daha cana yakın ve daha sıcak bir kişiliğe kavuşmaları için önemli olduğu görüşü savunulmaktadır. Okullar arası spor yarışmalarına katılan öğrenciler, sporda başarılı olmak adına hedefler belirlemektedir. Öğrenciler belirlediği hedeflere ulaşmak için planlama yapmakta ve bu doğrultuda çalışmalarını gerçekleştirmektedirler. Öğrenciler hedefe ulaşmak için planladıkları her aşamada davranışlarını kontrol etmek zorundadırlar. Bu durumun ise spor yapan öğrencilerin öz denetim kişilik özelliğinin gelişmesine etki ettiği düşünülmektedir. Çalışmada öz denetimli kişilik özelliğinin kazanılmasına etki eden durumlara yönelik tespitler yapılan bazı çalışmalar ile desteklenmektedir (Kovach, 2000; Kolovelonis, Goudas ve Dermitzaki, 2010). Ayrıca ergenlik dönemi içerisinde bulunan öğrenciler dönemin özelliklerinden biri olan kişisel efsane durumunu yaşamakta ve bütün çevresinin dikkatinin üzerinde yoğunlaştığını düşünmektedir. Arkadaşları arasındaki popüleritesini korumak

isteyen ergenler spor müsabakalarında her şeye rağmen kazanma anlayışıyla hareket ederek saldırgan davranışlar sergileyebilmektedir. Bu durumun ise nörotik kişilik özelliğinin gelişmesine etki ettiği düşünülmektedir. Sporda sportmenliğe uygun olmayan birçok davranışın sergilendiğine yönelik olarak yapılan araştırmaların sonuçları çalışmada sunulan görüşleri destekler niteliktedir (Turan, 2020b; Koç ve Güllü, 2017).

İlgili alanyazın incelendiğinde çalışmaya benzer sonuçların elde edildiği araştırmaların yapıldığı tespit edilmiştir. Tanbuğa (2018) dışadönüklük alt boyutunda okul takımında oynayan kız öğrencilerin ortalama puanlarını, okul takımında oynamayan erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulmuştur. Ülker (2017) çalışmasında dışa dönüklük ve sorumluluk alt boyutlarında spor yapan ortaöğretim öğrencilerinin, spor yapmayan ortaöğretim öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek ortalamalara sahip olduklarını belirlemiştir. Tazegül (2014) yaptığı araştırmada dışa dönüklük ve sorumluluk alt boyutlarında spor yapan üniversite öğrencilerinin yapmayanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek ortalamalara sahip olduğunu belirlemiştir. Yapılan çalışmayla çelişen araştırmaların da var olduğu belirlenmiştir. Karabağ (2019) spor yapan ve yapmayan ortaöğretim öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada; öz disiplin, nörotiklik ve dışadönüklük alt boyutunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık elde etmediğini raporlamıştır. Ülker (2017) duygusal dengesizlik alt boyutunda spor yapan ve yapmayan ortaöğretim öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık tespit etmemiştir.

Çalışmanın farklı örneklem gruplarında ve farklı eğitim seviyelerinde uygulanması önerilmektedir. Ayrıca kişilik boyutlarının karar verme stilleri ve öz düzenleme düzeylerine olan etkileri araştırılarak kişilik özelliklerinin etkileri daha açık bir şekilde ortaya çıkarılabilir.

KAYNAKLAR

- Aliyev, P. (2008). *Beş faktör kişilik özellikleri ve cinsiyet rollerinin üniversite alan seçimi ile ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Atkinson, R. L. ve Atkinson, R. C. (1995). Psikolojiye giriş 2. (Çeviri: Kemal Atakay, Mustafa Atakay ve Aysun Yavuz), İstanbul.
- Berger, K. S. ve Thompson, R. A. (1995). The developing person through childhood and adolescence. New York: Work.
- Brannon, I. (2002). Gender: psychological perspectives (3. ed). Boston: Allyn ve Bacon.
- Burger, M.J. (2004). Personality (6th Ed.). Belmont, CA: Wadsworth.
- Burger, M. J. (2006). Kişilik. (Çev: İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu). İstanbul: Kaknüs.
- Cattell, R. B. (1943) The Description of Personality: Basic Traits Resolved into Clusters. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 38 (4), 476-506.
- Çivitçi, N. ve Arıcıoğlu, A. (2012). Beş Faktör Kuramına Dayalı Kişilik Özellikleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (23), 78-96.
- Ercan, Ç. (2010). *Ergenlerin spor yapma alışkanlıklarının kişilik ve atılganlık özellikleri açısından incelenmesi*. Doktora Tezi. Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü: İzmir.
- Erdemli, A.(2008). Spor Yapan İnsan, İstanbul: E Yayınları
- Erikson, E. H. (1984). İnsanın sekiz çağı. (Çev: B. Üstün, V. Şar), Ankara: Birey ve Toplum.

Turan, S. (2020). Okullar Arası Spor Yarışmalarına Katılan ve Katılmayan Lise Öğrencilerinin Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi. *SPORTIVE*, 3(2),1-11

- Goldberg, I. R. (1990). An Alternative ‘‘Description Of Personality’’: The Big-Five Factor Structure. *Journal of Personality and Social Psychology*. 59, 1216–1229.
- Glass, R., Prichard, J., Lafortune, A. Ve Schwab, N. (2013). The Influence of Personality and Facebook Use on Student Academic Performance. *Issues in Information Systems*. 14 (2), 119-126.
- Jones, D. C. (2004). Body İmage Among Adolescent Girls and Boys: A Longitudinal Study. *Developmental Psychology*. 40: 823-835.
- Karabağ, B. (2019). *Spor Yapan ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri, Karar Verme Stilleri ve Stresle Başa Çıkma Stratejilerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karasar, n. (2013). Bilimsel Araştırma Yöntemi (25. Bs.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Katıgıbak, M. S., Church, A. T., Guanzone-Lapeña, M. A., Carlota, A. J., ve Del Pilar, G. H. (2002). Are İndigenous Personality Dimensions Culture Specific? Philippine Inventories and The Five-Factor Model. *Journal of Personality and Social Psychology*. 82 (1), 89–101. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.82.1.89>
- Koç, Y. ve Güllü, M. (2017). Lise Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Sportmetre*. 15 (1), 19-30.
- Kolovelonis, A., Goudas, M. ve Dermitzaki, I. (2010). Self-Regulated Learning of a Motor Skill Through Emulation and Self-Control Levels in a Physical Education Setting. *Journal Of Applied Sport Psychology*. 22(2), 198 – 212.
- Kovach, J. C. (2000). Self-Regulatory Strategies in an Accounting Principles Course: Effects on Student Achievement. Paper Presented at the Mid-Western Educational Research Association, Chicago.
- Kroger, J. (2000). Identity Development: Adolescence Through Adulthood. Thousand Oaks, Ca: Sage.
- Laker, A., (2001). Developing Personal, Social And Moral Education Through Physical Education - A Practical Guide For Teachers. Routledge, London and New York.
- Marcia, j. E. (1999). Representational Thought in Ego İdentity, Psychotherapy, and Psychosocial Developmental Theory. In ı. E. Sigel (ed.), *Development Of Mental Representation: Theories and Applications*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Mccrae, R. R., Costa, P.T., J. R. (1997). Personality Trait Structure as a Human Universal. *American Psychologist*. 52, 509-516.
- Öztürk, F. (1998). Toplumsal Boyutlarıyla Spor, Ankara: Bağırhan Yayınevi
- Penuel, W. R. ve Wertsch, J. W. (1995). Vygotsky ABD İdentity Formation: a Socio-cultural Approach. *Educational Psychologist*. 30, 83-92.
- Servidio, R. (2014). Exploring The Effects of Demographic Factors, Internet Usage and Personality Traits on Internet Addiction in a Sample of Italian University Student. *Computers In Human Behavior*. 35, 85–92.
- Steinberg, L. (2005). Adolescence (7. Ed.). New York: Mcgraw-Hill.
- Tanbuğa, U. B. (2018). *Okul Takımlarında Spor Yapan ve Yapmayan Lise Öğrencilerinin Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Tazegül, Ü. (2014). Sporun Kişilik Üzerindeki Etkisinin Araştırılması. *International Journal of Social Science*. 25. 537-544. Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/jasss2352>
- Turan, S. (2020a). Okul Sporlarına Katılan Ortaöğretim Öğrencilerinin Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Durumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi [Investigation of Moral Decline in Sport of Secondary School Students Attending School Sports in Terms of Some Variables], *Spor Eğitim Dergisi*, 4 (1).
- Turan, S. (2020b). *Okul Sporlarına Katılan Ortaöğretim Öğrencilerinin Beden Eğitime Yatkinlıkları ve Beden Eğitimi Dersindeki Sportmenlik Davranışlarının İncelenmesi*. Doktora tezi. Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Ülker, M. (2017). *Spor Yapan ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri, Karar Verme Stilleri, Stresle Başa Çıkma Stratejilerinin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, M. (2019). *Lise Öğrencilerinde Yaratıcı Kişilik ile Beş Faktör Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler*. Yüksek Lisans Tezi. Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.